

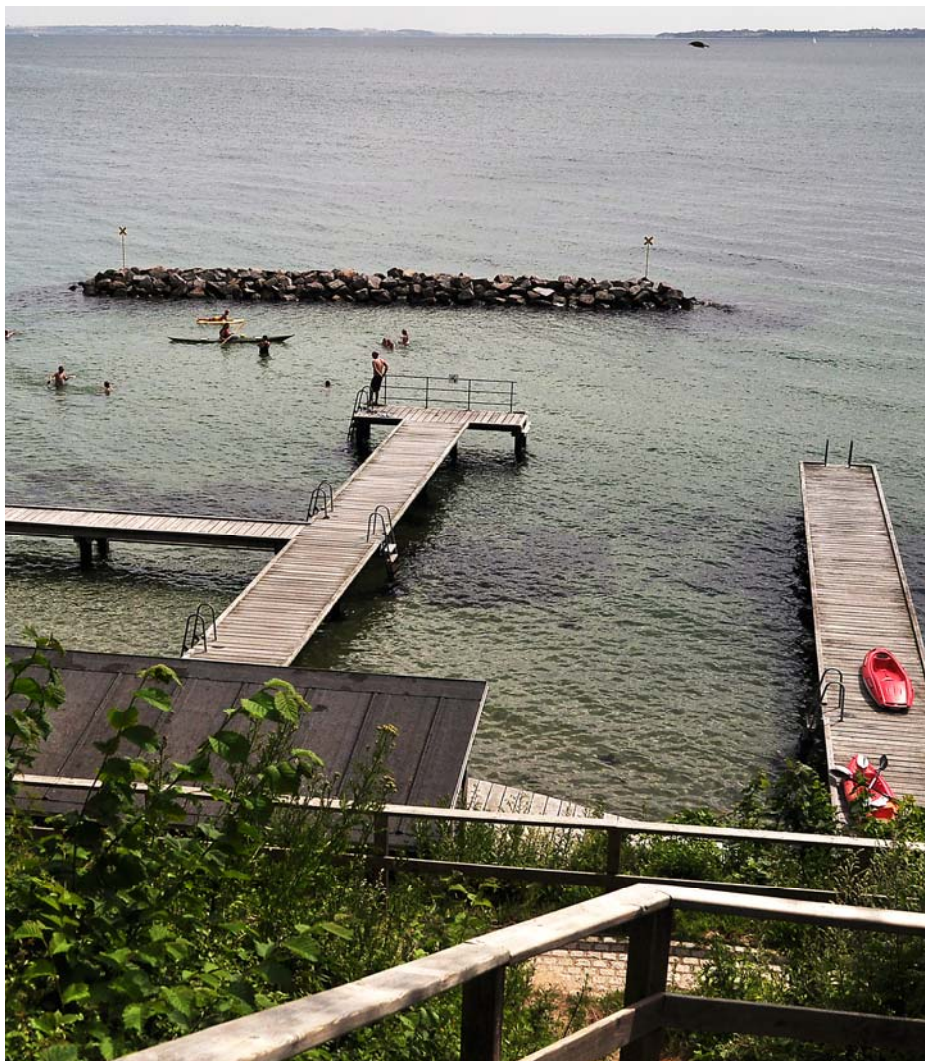
Medlemsbladet

BROEN

FREDENSBORG-HUMLEBÆK LOKALHISTORISKE FORENING

4. årgang nr. 2 – efterår 2017

Bjerre Strand (Foto: Heidi Ølgaard)

Medlemsbladet Broen, udkommer to gange årligt og sendes til Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forenings medlemmer.

Indholdsfortegnelse:

Niels Richter-Friis (1938-2017)	side 3
Gys, gru og glæde - svømning på Bjerre Strand	side 4
Program: Efteråret 2017	side 11
Fredensborg 1945 – flygtningeskæbner	side 15
En lokal forening: Fredensborg Møllelaug	side 21
Bognyt	side 22

Redaktør: Peter Heiberg - Nørredamsvej 3, 3480 Fredensborg
info@lokalhistoriskforening.dk - tlf. 50 62 19 47

Forsidegrafik m.m.: Per Eckart Hansen

Hjemmeside: www.fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk.

Facebook: [www.facebook.com/
fredensborghumlebaeklokalhistorisk](https://www.facebook.com/fredensborghumlebaeklokalhistorisk)

ISSN: 2246-5111 (online version)

Deadline for næste nummer af medlemsbladet er:

1. december 2017

Materiale sendes elektronisk til bladets redaktør.

Niels Richter-Friis (1938-2017)

Redaktionsmøde hos Niels Richter-Friis (th), hvor der arbejdes med værket Fredensborg - Kunstnere og kunstnerliv.

Niels Richter-Friis, Nødebo, døde 21. marts i år. Med ham har foreningen mistet et trofast medlem og en stor støtte. Han var en passioneret kender af Nordsjællands natur og kulturhistorie. Som civilingeniør lå det måske ikke lige for, at det netop var disse områder, der fik så stor plads hans liv og virke. Richter-Friis var forlægger og udgav bl.a. *Folk og minder fra Nordsjælland*. Som pensionist startede han endnu et forlag, Esrum Sø, hvor han udgav en række smukke bøger om naturen og historien i det Nordsjælland, han elskede. Blandt forlagets fineste udgivelser er værket *Fredensborg – kunstnere og kunstnerliv*, som var foreningens årbog i 2015 og blev udgivet i anledning af HM Dronningens 75 års fødselsdag. Æret være hans minde.

Gys, gru og glæde - svømmeundervisningen på Bjerre Strand

Af Per Marstrand

Denne overskrift vil nok for mange børn i Humlebæk, som har gået til svømmeundervisning på Bjerre Strand, være dækkende for de oplevelser, de har haft i deres sommerferier med den frivillige svømmeundervisning.

Gru, fordi det ofte har været dramatisk, ubehageligt og direkte ulækkert med høje bølger, meget tang, vandmænd og brandmænd i havvandet, så det har været vanskeligt at komme ned og dyppe sig.

Gys, fordi de første ugers undervisning kun har budt på vandtemperaturer på 14-15 grader. Ja, enkelte år er vandtemperaturen hele perioden ikke kommet over 17-18 grader.

Glæde, fordi de har fået lært at svømme og klare sig på egen hånd i havvandet med deres kammerater, og fordi de under en social ramme, skabt af kompetente og dygtige svømmelærere, har fået gode svømmefærdigheder, sikker viden om baderegler og træning i livredning. Det hele i samvær med kammeraterne.

Mine to drenge har også lært at svømme her, og jeg husker specielt en kold sommer, hvor vandtemperaturen max. blev 15 grader. Som forældre stod vi på badebroen med varmt overtøj på og prøvede på bedste vis at overtale og opildne vores små tynde børn til at hoppe i det kolde gys.

Fredensborg Kommune har nu i over 40 år i skoleferien tilbudt kommunens skoleelever et frivilligt svømmetilbud ved Bjerre Strand. Igennem årene har nok 15.000-20.000 børn taget imod dette tilbud og haft mange gode oplevelser. Mange forældre har været yderst tilfredse med, at deres børn under disse realistiske og barske forhold har lært at svømme og passe på sig selv og på fornuftig vis lært at kunne forholde sig til Øresunds uforudsigelige vind- og vandforhold.

Bjerre Strand har i rigtig mange år været et søgt og yndet tilflugtssted. Den tidligere officer i hæren Kristen Bjerre har givet stranden sit nuværende navn. Tidligere hed den

Svømmelærer Vibeke Marstrand træner "tørsvømning" med brystsvømningsskema, inden eleverne skal i vandet (Foto: Knud Rauff Nielsen, 1983).

Toldkontrollør Stranden. Toldvæsenet havde i starten af 1900-tallet en telegrafmast stående her. Det er formodentlig toldvæsenet, der fik bygget Bjerrehus og to andre huse ud imod Gl. Strandvej. Det ene hus til bolig for toldassistenten. Kristen Bjerre lejede Strandtoldkontrollørlodden af Direktoratet for Toldvæsenet. Den pågældende lod er det stykke, der i dag er optaget af boldbanerne, tennisbanerne og Tennisklubbens lokaler. Han boede selv i Bjerrehus, som lå, hvor Tennisklubben nu har klubhus. I 1947 brændte Bjerrehus, og det blev genopbygget og rummede i mange år Bjerrehus legestue. Kristen Bjerre fik anlagt de første tennisbaner og en minigolfbane samt en badeanstalt ved stranden, som han om sommeren udlejede til sommergæster. På stranden længere mod nord holdt også Humlebæk roklub til, indtil den engang i 70-erne flyttede ned på stranden ved Louisiana.

Der vil være mange tidligere elever fra Humlebæk skole, der stadig væk husker, hvordan man gik på stien midt igennem en kornmark, når man skulle til skolebadning på Bjerre Strand sammen med sin gymnastiklærer.

Den første organiserede svømmeundervisning på Bjerre Strand startes i 1949 af Bente Brodde, som etablerer en privat svømmeskole for både børn og voksne. Denne undervisning bliver efterfølgende overtaget af Anne Marie Grubert kaldet Jukke, og først i 1975 bliver det Fredensborg Kommune, som hver sommerferie tilbyder svømmeundervisning for skoleelever med kurser i to perioder af tre uger. Som leder og svømmelærer ansættes fra start Helle Ekelund. Hun har haft 40 års jubilæum på denne post og alle

På broen på knæ leder Helle Ekelund, og hendes mor Vibeke Marstrand sætter elever i gang i det kolde vand (Foto: Stefan Kai Nielsen).

årene været ansvarlig for at ansætte kompetente og engagerede svømmelærere og fastlægge rammer og indhold for den undervisning, der skal gives eleverne. Tilbudet om at lære at svømme i rigtig havvand har været søgt, og igennem årene har Helle haft 3. generation til svømning.

De første år har man hver sommer 800-900 elever fra Humlebæk og med en kommunal buskørsel også mange elever fra Fredensborg. I dag er tilmeldingen mere moderat, hvilket nok skyldes, at der i sommerferien tilbydes rigtig mange forskellige aktiviteter for børn, og at mange foræl-

dre nu vælger at sende deres børn til begynderundervisning i svømmeklubber i nabokommunernes svømmehaller. I 1975 bliver det første anlæg til svømmeundervisning opført, således at badebroer ude i vandet danner en aflang firkant med et bassin på 10 m gange 25 m. Svømmelærerne kan så følge elever hele vejen rundt, når de ligger i vandet. Ved kysten bliver lavet en platform og et lille skur til svømmerekvisitter m. m. Oppe over skråningen bliver der bygget 8 små kubeformede pavilloner med omklædningsrum, bruserum, toiletter og en lille kiosk. Ned ad skråningen anlægges en trappe. Efter nogle år må kiosken lukke, og da der ikke længere er dagligt opsyn med pavillonerne, bliver der med tiden en del hærværk, graffiti og problemer med unge, der tænder bål og holder fest. I dag er der tv-overvågning, og en ungdomsklub holder til her med deres kajaker og sejludstyr.

Den 29. juli 2005 bliver den nye Bjerre Strand Park indviet. Et nyt flot anlæg med platforme langs kysten og badebroer ud i vandet, som giver gode undervisningsmuligheder med to bassiner. Desuden en granithøfde et stykke fra land, som på grund af strømforholdene bevirker, at der dannes en fin sandbund på stedet. Desværre så effektivt, at der nu aflejres så meget sand, at der er blevet for lav vandet til at svømme i det inderste bassin. Badebroerne er lavet så solidt og af ædelt træ, at de er permanente. Det betyder, at morgensvømmere og vinterbadere året rundt også har fået gode forhold.

Den svømmeundervisning, der igennem årene er blevet givet på Bjerre strand, har taget udgangspunkt i Under-

visningsministeriets tidligere mål og krav til svømning og Dansk Svømmeunions regler. Det vigtigste har været færdighedstræning af crawl, bryst- og rygsvømning suppleret med aktiviteter i vandet som dykning, undervandssvømning, vandtrædning m.m. Elever har også lært bjærgning, svømning med tøj på og trænet udholdenhed med distancesvømning. På land er undervist i baderegler og trænet livredning med dukke.

I Fredensborg Kommune tilbydes der i dag ikke svømme-

Vibeke Marstrand hjælper en begyndersvømmer med de første svømmetag i vandet (Foto: Knud Rauff Nielsen, 1983).

*Friske og glade svømmebørn
(Foto: Knud Rauff Nielsen).*

undervisning på kommunens skoler, og det, der i dag står i Undervisningsministeriets trinmål for f.eks. 5. klasse indeholder ingen færdighedsmål, men kun vidensmål om, at eleverne skal lære at begå sig ansvarligt i og på vand, og udføre bjærgnings- og livredningsaktiviteter. Altså ingen krav om reel indøvelse og træning af svømning. Kommunerne kan således i dag opfylde Undervisningsministeriets krav ved at lade svømmeundervisningen fore-

gå i et klasselokale eller en gymnastiksal med film og ”tørsvømning”. Det er lige så dumt, som hvis du vil lære et barn at cykle ved at vise billeder og film af at cykle, og samtidig forklare hvordan man skal gøre.

På trods af, at Fredensborg Kommune sammen med Fanø, Samsø, Ærø, Langeland og Lejre kommuner stadig ikke har en svømmehal, så skal vi i vores kommune være yderst tilfredse med, at der stadig hver sommerferie tilbydes svømmeundervisning på Bjerre Strand.

Vi kan blot håbe, at det ikke en dag er sparet væk ...

Program - Efterår 2017

Folkeskolen på vej i Fredensborg 1920'erne

Tidspunkt: 14.09.2017 kl. 19:00 | Mødested: Lindehuset |

Varighed: 2 timer

Foredrag ved museumsinspektør ph.d. Hans Jørgen Winther Jensen, Museum Nordsjælland om vejen til den danske folkeskole, som en fælles, gratis, skattefinansieret skole for alle danske børn på land og i by, uanset social baggrund.

Lille Nord og Fredensborg Station

Tidspunkt: 23.09.2017 kl. 14:00 | Mødested: Fredensborg Station | Varighed: 2 timer

En vandring rundt på stationsområdet med Peter Heiberg, som har skrevet årbogen 2017: *Spor, huse og folk*, hvor han fortæller om jernbanehistorie i Fredensborg fra de sidste 150 år.

Fra Krogerup og Humlebæk til folketingsmedlem

Tidspunkt: 19.10.2017 kl. 19:30 | Mødested: Humlebæk Dagcenter | Varighed: 2 timer

Radikalt folketingsmedlem Martin Lidegaard vil fortælle om barndom i Humlebæk på Krogerup til et aktivt voksenliv som folketingsmedlem og udenrigsminister.

Charlotte Frederikke, Frederik 7.'s mor

Tidspunkt: 08.11.2017 kl. 19:30 | Mødested: Lindehuset, Jernbanegade 28B, Fredensborg | Varighed: 2 timer

Birgitte Nyborg fortæller i foredraget om prinsesse Charlotte Frederikke fra Mecklenburg-Schwerin, som i 1803 møder sin fætter prins Christian Frederik, den senere Christian 8. De bliver stormende forelsket i hinanden, forlovet og gift, og får sønnen Frederik. Ægteskabet holder dog ikke. Tre år efter brylluppet forvises Charlotte Frederikke på grund af utroskab til Horsens. Her bor hun i 20 år. Senere får hun tilladelse til at flytte i eksil til Rom, hvor hun bliver en central og markant person.

Villa Kullaberg - en strandvejsvillas krønike

Tidspunkt: 23.11.2017 kl. 14:00 | Mødested: Humlebæk Bibliotek | Varighed: 2 timer

Aase Ingerslev og Peter Heiberg fortæller om Villa Kullabergs historie, som strækker over mere end hundrede år. Villaen blev bygget omkr. år 1900 af kaffegrossisten Isak Siesby. Efter dennes død blev en stor del af parken udstykket og villaen var siden pensionat, hovedsæde for IKEA og kræftbehandlingscenter.

Fra Mariadyrkelse til Hekseprocesserne – et ændret kvindesyn fra middelalder til reformation?

Tidspunkt: 18.01.2018 kl. 19:30 | Mødested: Humlebæk Dagcenter | Varighed: 2 timer

Museumsinspektør Susan Johnsen fortæller i foredrag om et tilsyneladende ændret syn på kvinder fra middelalder til reformation og diskuterer mulige årsager til forringelsen af kvinders vilkår efter Reformationen. Var det økonomiske, religiøse eller politiske motiver, der lå bag det nye kvindesyn?

I vikingetidens slutning var kvinders stilling god. Ved kristendommens ankomst til Norden bibeholdt kvinderne i første omgang denne stærke stilling i samfundet trods begyndende ændringer som f.eks. forringelse af frillebørns arveret. Med tiden blev Mariadyrkelsen i det nu katolske Norden særdeles stærk og med den fulgte en forherligelse af kvindelighed. Efter Reformationen begyndte et helt andet syn på kvinder tilsyneladende at gøre sig gældende. Kvindernes rettigheder i samfundet forsvandt hastigt, seksualmoralen ændredes ovenfra med brug af magt, og hekseprocesserne bredte sig som en steppebrand over hele det nylig reformerte og calvinistiske Nordvesteuropa.

Indmeldelse:

Jeg ønsker at blive medlem af Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening.

Kontingentet er i 2017: 170 kr.

Navn: _____

Adresse: _____

Postnr. : _____ By: _____

E-mail: _____

Indmeldelse sker ved fremsendelse af udfyldt blanket til foreningens formand Bent Skov Larsen eller kan gøres via foreningens hjemmeside.

Foreningens vedtægter findes på hjemmesiden:

<http://www.fredensborg-humlebaek-lokalhistorisk.dk/>

Fredensborg 1945 – flygtningeskæbner

Af Peter Heiberg

I sensommeren 2016 bookede Brigitte Theisen (født 1951) og hendes mand Wolfgang sig ind på Fredensborg Vandrerhjem. De var i bil kørt fra Trier i Tyskland til Danmark for at finde ud af, hvor Brigitte Theisens søster Karin var blevet begravet i 1945, og for ved samme lejlighed at se de steder, hvor hendes mor og søskende havde været interneret som flygtninge i årene 1945-47.

Inden de ankom til vandrerhjemmet, havde ægteparret efter nogen søgen, fundet Karins gravsten på Vestre Kirkegård i København. Da der var

lagt en buket ved gravstenen fortsatte de til Fredensborg, hvor de vidste, at familien var blevet interneret på et hotel. Efter familieoverleveringen havde det heddet noget med "Jaru...".

Fra Charlotte Fosvald, vandrerhjemmet, fik jeg en forespørgsel om jeg kunne hjælpe med at finde ud af, hvor de kunne have boet. Det var ikke så svært, fordi jeg vidste, at der havde været flygtninge interneret på Fredensborg

Erna Müller med børnene Peter og Karin inden flugten fra Königsberg i 1945.

Skole, Hotel Prinsen og Jernbanehotellet. Med ordstumpen "Jaru" og et par andre oplysninger var der ingen tvivl om at Brigittes mor og søskende havde været interneret på Jernbanehotellet, der havde været beslaglagt til internering af flygtninge i årene 1944-46.

Sammen med et par fotos af Jernbanehotellet fik jeg pr mail afleveret oplysningen til Brigitte og Wolfgang. I en efterfølgende korrespondance fulgte så en veldokumenteret beretning om moderens flugt fra Østpreussen til Danmark og tilbagevenden til Tyskland næsten tre år senere. På sin vis er beretningen meget sigende og repræsentativ for de omkr. 250.000 tyskere, som i en enorm operation blev evakueret til Danmark fra Østpreussen, hvor den sovjetiske hær rykkede ind i slutningen af 1944.

Et hold flygtninge ankommer til Fredensborg Station med tog i april 1945 (Fredensborg Arkiverne).

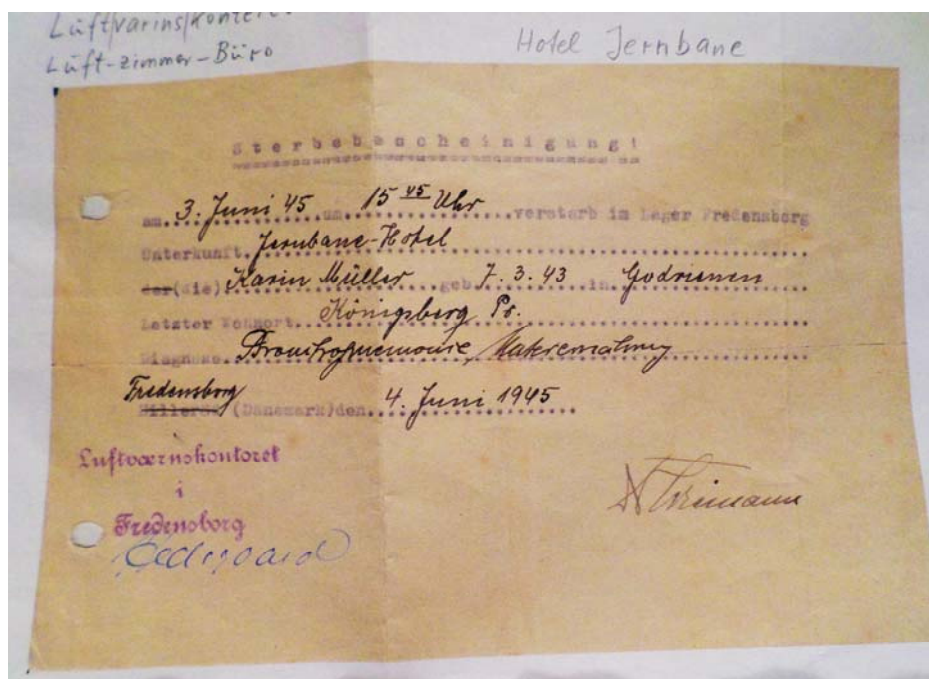

Postkort eller fotomontage med to soldater og ansigter og indkoperet i Jernbanehotellets vinduer (Fredensborg Arkiverne).

Brigittes forældre, Ernst og Erna Müller, var begge født i Østpreussen. Han var oversergent, våbenmester, i den tyske hær og blev i 1940 gift med Erna. De havde deres hjem lige uden for Königsberg og fik i løbet af krigen to børn, hvor datteren Karin blev født i 1943. Ved årsskiftet 1944-45 var det klart, at det kun var et spørgsmål om tid før sovjethæren ville indtage Königsberg og resten af Østpreussen. I slutningen af februar 1945 startede evakueringen for Erna, som var gravid, og hendes to børn. I løbet af marts flyttede de rundt til forskellige kystbyer for at få skibsløjlighed. Ved flere lejligheder bombes de skibe de skal med, og først d. 8. april kommer Erna og børnene af sted og ankommer til Københavns Havn d. 13. april.

Dagen efter kommer de med tog til Fredensborg og bliver indkvarteret på Jernbanehotellet. Allerede tre dage efter bliver alle tre syge – antagelig ramt af tyfus. De behandles på nødlazarettet, som er indrettet i Missionshotellet i Hillerød. Kort tid efter må Erna igen tilbage på lazarettet i Hillerød, hvor hun føder en søn.

Karin dør d. 9 juni 1945 i Fredensborg. Dødsårsagen er ifølge dødsattesten: Underernæring. Karin bliver således et af de 7.000 børn, som ikke overlevede på grund af mangel på medicin og elementær lægehjælp, samt små rationer og kummerlige boligforhold.

Karin Müllers dødsattest dateret 4. juni 1945 og underskrevet af en læge og Poul Hedegaard, der som luftværnskonsulent efter besættelsen havde ansvaret for flygtningene i Fredensborg.

Fred og idyl i haven til Jernbanehotellet (Fredensborg Arkiverne).

I 1946 var der blevet indrettet store flygtningelejre flere steder i Danmark og de mange små interneringssteder nedlægges - herunder Jernbanehotellet i Fredensborg. Erna Müller og hedes to børn flyttes først til Melbylejren ved Frederiksværk for derefter at tilbringe resten af tiden i Danmark i Baggersmindelejren ved Dragør.

Næsten tre år efter flugten fra Königsberg kunne Erna Müller i august 1947 vende tilbage til Tyskland, og her blive genforenet med sin mand Ernst. Han var ved krigsafslutningen i Rheinland, hvor han blev interneret af briterne. Da han blev frigivet, fik han arbejde som smed hos den britiske besættelseshær, hvor han arbejdede med vandforsyning. Senere blev han civilarbejder i forbundshæren.

I Fredensborg Arkiverne og i Frihedsmuseet ligger der nog-

le billeder af flygtningenes ankomst og fra indkvarteringen på Jernbanehotellet, samt da de forlader Fredensborg. Jeg har ved flere lejligheder set disse billeder og tænkt på, hvad der var gået forud for de kvinder og børn, der ses på dem. Med beretningen og dokumentationen (en dagbogsudskrift bl.a.) fra Brigitte og Wolfgang Theisen får man en ide om det, og dermed også et vidnesbyrd og en ide om, hvad flygtninge kan have oplevet, før de havner et mere sikkert sted, end det de har været tvunget til at forlade. Det giver stof til eftertanke.

Beretningen skrevet af Wolfgang Theisen med dagbogsudskrift og fotos er afleveret til Fredensborg Arkiverne.

Der kan læses mere om de tyske flygtninges ophold i Danmark 1944-49 i: H. Havrehed: *De tyske flygtninge i Danmark 1945-1949*. - 1987 og Kirsten Lylloff: *Barn eller fjende?* - 2006.

Tyske flygtninge forlader 1946 Fredensborg for at blive indkvarteret i flygtningelejre andre steder i Danmark (Frihedsmuseet).

Højsager Mølle (Radering af Karen Westman).

En lokal forening: Fredensborg Møllelaug

Laugets formål er at vise, at der er en folkelig opbakning til vores arbejde for at passe og bevare de 2 fredede møller, Karlebo Mølle og Højsager Mølle, der ejes af Fredensborg Kommune.

Som støttemedlem behøver man ikke at være aktiv frivillig. Blot støt op om at bevare vores kulturarv.

Kontingent for hele husstanden er 100 kr. pr. år (kan indbetales på konto 2313 - 6 276 712 916).

Læs mere på hjemmesiden:

www.fredensborg-mollelaug.dk

Bognyt

Af Peter Heiberg

I anledning SuperBrugsen Fredensborgs 125 års jubilæum har fhv. overbibliotekar Ernst Tursø begået en underholdende og interessant bog.

På små 70 sider får Tursø ridset SuperBrugsens historie op fra starten i 1892 på Christopher Boecksvej over Benediktevej til det store moderne butiksanlæg på

Humlebækvej, som blev indviet i 2008. Det sker med en god blanding af Tursø's dokumentation af historien, hvor der veksles fint mellem mere faktabetonet tekst og med fint indflettede citater af bl.a. nuværende og tidligere ansatte. Poul Wøidemann (uddeler 1964-1999) og butikslærlingen (1959-62) Egon Frandsen for blot at nævne to.

I beretningen får vi at vide, hvordan man iht. vedtægterne fra 1892 kunne forspilde sin medlemsret og blive udslettet af foreningen. Persongalleriet af uddelere og formænd gennemgås. Her hæfter man sig ved den entreprenante hotel- og biografejer Peter J. Hansen, som omkring forrige århundredeskifte først var formand og derefter uddeler i over 20 år. Der er også beretningen om den rare brugsud-deler, som ydede kredit i så lang tid, at brugsen var ved at få meget alvorlige økonomiske problemer.

Bogen sluttet af med en billedserie *SuperBrugsen netop nu* taget af Peter Dahlerup. Den giver et godt øjebliksbille af personale og lokaler, og vil om føje tid være en god kilde til, hvordan SuperBrugsen så ud anno 2017.

Med sine 125 år på bagen, er SuperBrugsen det stabile element i dagligvarehandelen. Med en vis ret kan vi her i byen sige, at butikker kommer og går, men SuperBrugsen består, og hvordan det er gået til, kan der læses om i bogen.

Bestyrelse og personale foran Fredensborg Brugsforening. Christopher Boecksvej 1 i anledning af 50 års jubilæet i 1942. (Fredensborg Arkiverne).

Bestyrelsen for Fredensborg-Humlebæk lokalhistoriske Forening 2017:

Formand: Bent Skov Larsen, Bogårdsvej 309, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 11 47 Mobil 28 34 64 35 - mail: bent.sl@mail.tele.dk

Næstformand: Peter Heiberg, Nørredamsvej 3 3480 Fredensborg
Tlf. 48 48 15 41 Mobil: 50 62 19 47 - mail: peter@heibergs.net

Kasserer: Heidi Ølgaard, Teglgårdsvej 111B, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 23 46 - mail: heidi.olgaard@gmail.com

Sekretær: Erik Vestergaard Thomsen, Volvevej 28, 3050 Humlebæk
Tlf. 49 19 04 09 - mail: evt@privat.dk

Bestyrelsesmedlemmer:

Karen Lisbeth Poulsen, Langerødvej 33, 3480 Fredensborg
Tlf.: 49194229 - mail: karenlisbethpoulsen@gmail.com

Per Marstrand, Humlehaven 34, 3050 Humlebæk
Tlf. 93 94 44 30 - mail: per.marstrand@skolekom.dk

Poul Christensen, Sørupvej 60, 3480 Fredensborg
Tlf. 5137 4247 - mail: britta@post9.tele.dk

Suppleanter:

Annette Engelstoft, Vænget 9, 3050 Humlebæk
Tlf. 4074 3512 - mail: annette.engelstoft@gmail.com

Else Mariager, Slotsvænget 15, 3480 Fredensborg
Tlf. 4585 1328 - mail: else@bitco.dk

